

© scenă din Atrizii

istorice ale lui Shakespeare corespunde perfect eticii și comportamentului samurailor japonezi: asistăm astfel la desfășurarea în spațiu a unor imagini strălucitoare, de o mare violență, de o superbă coeziune. Actorul principal al acestei perioade rămâne Georges Bigot, interpret al lui Richard al II-lea, și care susține partituri importante în titlurile care au urmat: **Povestea neterminată a prințului Norodom Sihanouk**, sau în **Indiada**, poveste despre Gandhi și procesul de eliberare și democratizare a Indiei. Sîntem, cum vedeți, în plin Orient, cadrul însuși al teatrului de la Cartușerie: un imens hangar amenajat după moda asiatică; atmosfera e convivială, în marele foyer de la intrare au încăput și o librărie și un mic restaurant cu mîncare chinezească sau indiană, pereții sînt acoperiți de țesături indiene; pășim pe rogojini sau pe preșuri împletite, actorii se machiază în lungul culoar care duce în sală. Machiajul, ca în toate spectacolele asiatice, este foarte important, el durează cîteva ore, chipurile par mai degrabă măști pictate violent, după un cod precis. Mimetismul acesta oriental e discutabil deoarece Ariane Mnouchkine nu propune propriu-zis un teatru asiatic anume, ci un cocteil de elemente luate din kabuki-ul japonez sau din dansurile kathakali indiene. Teatrul pe care-l face ea nu există ca atare în nici o țară din lume, dar amestecul este original și puternic.

Astăzi tetralogia Atrizilor, încheiată cu **Eumenidele** lui Eschyl, încheie un ciclu început acum un an și jumătate și care debutase cu **Iphigenia în Aulida** de Euripide, continuase cu **Orestia** lui Eschyl: **Agamemnon**, **Choeforele**, sau purtătoarele de ofrande, și **Eumenidele**. (Nu cred că cele patru piese au fost vreodată jucate în această ordine.) Proiectul e însă original, neașteptat și coerent, chiar dacă unele rezerve se impun. Trupa e cu totul nouă, foarte mulți actori sînt de origine străină, cu nume indiene sau portugheze. Interpretul principal - Simon Abkarian, un foarte tânăr libanez de origină armeană, joacă mai multe roluri: Agamemnon, dădaca, apoi un emisar și, în fine, Oreste. Interpreta Clitemnestrei și a "prințesei Athena", cum i se spune în spectacol, este o actriță braziliană foarte interesantă, dar cu un puternic accent meridional. Interpreții, tineri, joacă într-o manieră inteligentă, dar subliniind puternic cuvintele - defect comun al tuturor începătorilor. Efectul sonor al piesei este așadar foarte puternic, cîteodată derutant - dar diversitatea accentelor nu jenează, ea face parte din ideea generală a proiectului. Ariane Mnouchkine a plecat de la o traducere nouă, elaborată de doi universitari, special pentru ea - textul e

violent și cu nebanuite rezonanțe actuale. Care sînt deci cele patru momente ale tragediei Atrizilor: sacrificiul Iphigeniei, atrasă de tatăl său Agamemnon printr-un șiretlic, pentru a permite astfel plecarea armatelor ce vor asedia Troia, reîntoarcerea lui Agamemnon victorios și uciderea sa, apoi venirea fiului răzbnător Oreste, omorul mamei și procesul final - achitarea lui Oreste și transformarea Erinilor, zeite care-i urmăresc pe cei ce-și ucid părinții, în Eumenide, divinități binevoitoare pentru cetatea noilor zei, Atena.

Mnouchkine reintroduce cele patru momente ale povestirii într-o lume mediteraneană specială; sîntem departe de imaginea consacrată a Greciei antice. Costumele, motivele muzicale amintesc mai degrabă de o Grecia la hotarul între lumea orientală și cea occidentală: perucile sînt negre, imense, machiajul violent, costumele sînt zdrențe colorate, miserabile, sau veșminte albe de pelerin arab. Sîntem într-o civilizație amestecată, de parfumuri orientale și de instincte arhaice. Înainte de a intra în sală, publicul traversează o punte, peste un șanț imens unde apar, în semi-obscuritate, desprinse parcă din vîlul împietrit al timpului, statui de războinici călare, cu chipuri hieratice, sculpturi abia desprinse din materie, neterminate, deja înghițite de uitare, de vreme. Spectacolul nu face decît să smulgă, să atragă spre noi fantomele Atrizilor, dîndu-le pentru o seară consistență și viață. Erinile - trei bătrîne cerșetoare - sînt înconjurate de o haită de făpturi monstruoase - cu măști de maimuță, cu rînjete de fiare. Orchestra, mereu prezentă în scenă - ca în spectacolele orientale - acompaniază totul cu sunete bizare, în ritmuri sălbatiche. Și, în final, cînd Athena îndeamnă Erinile să-și chiuie bucuria, pentru că timpurile de ură și de sînge s-au încheiat, proiectoarele se sting și turma de fiare rînjitoare avansează spre public cu un mîrșit surd. Celelalte trei spectacole, jucate anul trecut, se încheiau cu urletul lugubru al cîinilor în cetatea Argosului. Finalul **Atrizilor**, propus de Théâtre du Soleil - e de un pesimism lucid: **Atrizii Arianei Mnouchkine**, tragedie subterană și teribilă, se joacă în lumea Mediteranei de astăzi, nu departe de coastele dalmate...

TERRA INCOGNITA - LAVAUDANT

Teatrul Odéon (teatrul Europei) continuă să consacre o mare parte din repertoriul său universului spaniol. Un ciclu hispanic a deschis stagiunea, ea a continuat cu o reluare de la Festivalul de la Avignon, **Cavalerul d'Olmedo**, de Lope de Vega, pus în scenă de spaniolul Lluís Pasqual, și revine în forță cu un superb foc de artificii - ieșit în premieră și el tot la Avignon - un spectacol de Georges Lavaudant, **Terra Incognita**, unde este vorba de Mexicul dintotdeauna și de astăzi. Astfel se încheie o întregă serie de manifestări, de celebrări, mai mult sau mai puțin reușite, legate de aniversarea celor cinci secole de la marea aventură a lui Cristofor Columb și a descoperirii lumii noi. Pe scurt, America Latină a fost vreme de un an și mai bine la modă, și teatrul a găsit un bun pretext să ne vorbească de o lume, de un repertoriu puțin cunoscut.

La baza spectacolului lui Lavaudant este povestea unei fascinații: amintiri din mai multe călătorii în Mexic, o traversare în spațiu și timp ce-l obsedează încă pe regizor, dincolo de lecturi și de experiențe directe. Desigur, la început a fost un text de Le Clezio **Cartea fugilor**, apoi meseria, teatrul a trecut pe primul plan, și Lavaudant a încercat să povestească, cu propriile sale mijloace, acelea ale scenei, obsesiile și regretele sale mexicane. Este vorba mai ales de un soi de culpabilitate a civilizației occidentale, biruitoare și în același timp neputincioasă în fața unei civilizații dispărute, dar care persistă insidioasă, în violența unui cotidian mai mult decît pitoresc.

Dar mai întâi cine este Georges Lavaudant și ce tip de teatru practică el?

Georges Lavaudant, crescut cu nostalgia lui mai '68 și a iluziilor sale, face parte din generația ce i-a urmat lui Patrice Chéreau. A învățat meseria și a lucrat mult în provincie, dar în locuri de prestigiu. Vreme de 20 de ani a rămas la Grenoble, unde a fost în ultima vreme director al Centrului Dramatic Național al Alpiilor, apoi, din 1987, a devenit co-director al Teatrului Național Popular din Lyon Villeurbanne, alături de Roger Planchon. Marile sale spectacole, reluate cu regularitate la Paris, în turnee pe scene de prestigiu, la Théâtre de la Ville, sau la Chaillot, au fost un Brecht, **Domnul Puntilla și sluga sa Mattl**, apoi câteva spectacole montaj, sau de autori contemporani: un magnific **Palat Interior** de Pierre Bourgeade, o serie de viziuni halucinante despre oraș, (coșmarul urban contemporan), apoi **Caniballii**, în același stil, o serie de imagini somptuoase, strălucitoare, o meditație despre sfârșitul planetei, un itinerar vizual, o inițiere "canibală", între marile orașe moderne, Berlin, New-York, Paris. A montat și texte clasice: **Richard al III-lea** de Shakespeare, mai aproape de noi, **Uriășii munților** de Pirandello sau **Platonov** de Cehov. De fiecare dată spectacolele sale au ceva magic: sînt spectacole-viziuni, (regizorul lucrează cu același decorator-maestru de lumini, Jean-Pierre Vergier, de ani de zile), spectacole unde muzica, lumina, gesturile actorilor au o importanță egală. În general, platoul scenic e gol - un fundal care se iluminează din cînd în cînd ca o boltă cerească, o boltă teatrală cu constelațiile sale proprii, unde timpul se scurge în ritmul accentelor muzicale. Lavaudant a lucrat mult și în străinătate: în Sicilia, în Mexic, în India sau în Vietnam. Itinerariul acesta trădează atracția pentru un anume tip de teatru: un teatru tradițional, de forme strălucitoare, ca un ultim mesaj misterios al unei lumi sortite să dispară.

Toate acestea ne conduc în mod firesc la spectacolul de astăzi. **Terra Incognita**, este un soi de patch-work pestriț de note, de impresii de voiaj în dezordine despre ceea ce Mexicul poate stimula în spiritul intelectualului occidental. Textul, în linii mari, îi aparține lui Lavaudant, dar multe scene de grup au fost improvizate în timpul repetițiilor cu actorii: dialoguri în paralel, situații dramatice schițate și dezvoltate pe o canava fixă, ca dialogurile comediei dell'arte. Această ambiție a regizorului, ce-și alege singur cuvintele, constituie și punctul slab al spectacolului: textul este inegal, dezechilibrat de câteva clișee facile, sau pur și simplu de banalități. În spectacol, alături de trupa franceză, joacă și trei actori mexicani, direct în spaniolă; li se răspunde în franceză, ca și cum ceea ce contează este linia interioară a gândului și nu haina cuvintelor.

Bineînțeles, un grup de muzicieni mexicani aduce ritmul și antrenul melodiilor sud-americane. Spectacolul demarează cu un tangou, decorul e elegant, personajele sînt snobi din înalta societate, apoi totul se întreprinde brusc cu suflul unei explozii misterioase ce-i seceră pe toți protagoniștii: moartea intră în scenă, mascată ca de carnaval și depune simbolic câteva scînduri de sicriu pe pieptul victimelor. "Ceea ce m-a impresionat cel mai mult acolo, ne spune Lavaudant, sînt situațiile care într-un sfert de secundă pot să se transforme în coșmar, această violență subterană pe care oamenii o poartă în ei și care poate să explodeze în orice clipă". În Mexic, la sărbătorile populare, se vînd craniile albe din zahăr candel și schelete garnisite cu bomboane. Prima parte a spectacolului este construită după același principiu: alternanța amețitoare de culori, de paiete, de luciu mătăsos al costumelor, de măști, de ritmuri languroase sau îndrăcite, punctate din cînd în cînd de intrarea Morții, ca personaj permanent, superb, seducător, parte integrantă a mișcării și culorilor generale. Din trapa scenei, un soi de pivniță-mormînt, iese din cînd în cînd un alt personaj în armură, fantoma unui conchistador rănit, muribund, obsedat de umbrele indienilor uciși. Lavaudant continuă jocul de-a lungul unui necesar antract (atenția spectatorilor are limite fizice - dincolo de două ore de spectacol, plăcerea poate deveni un chin de politețe). O scurtă pauză, fără ca publicul să părăsească sala - nu rupe atmosfera sud-americană. Plasatoarele vînd, într-un jargon sud-american dulciuri, textul și caseta cu muzica spectacolului. Cea de a doua parte e mai gravă, tonul de revistă și de fiesta sud-americană a dispărut. Trei monologuri, recitate unul după altul, ne prezintă trei variante ale occidentalului în fața misterului acestui pămînt necunoscut: de la tînăra femeie de afaceri, care nu a înțeles nimic, la tînărul intelectual ce se pierde pînă la dispariție în peisajul autohton. Ultimele zece minute de spectacol sînt superbe: indienii, poporul ascuns și secret al Mexicului, intră în scenă. Un tînăr călător este inițiat și integrat în lumea lor. Pe scenă, câteva lumînări aprinse - focul, ca element primordial are întotdeauna ceva magic pe scenă - corpul athletic al tînărului inițiat este manipulat în penumbră ca un cadavru ce renaște la o nouă viață. Un poem indian încheie spectacolul: mai întîi în limba aceea stranie, ce vine parcă de la începutul lumii și al căderii în timp.: "Am venit pe pămînt doar pentru a dormi, am venit pe pămînt doar pentru a visa. Ah, nu este adevărat că am venit să trăim pe pămînt!". Și pe scena iluminată de flăcările aurii ale focului, indienii, rămași imobili în fața spectatorilor, așteaptă. Așteaptă poate sfârșitul visului, sfârșitul piesei...

Terra incognita

